

İbrâhim
Hociç

lu'nda okudu ve aynı yerde Bosna-Hersek Vakıflar Müdürlüğü'nde göreve başladı. Mart 1942-Mayıs 1944 tarihleri arasında Doğu Bosna'dan yüz binlerce mülteci Saraybosna'ya akın ettiğinde gönüllü olarak mültecilerle ilgilendi. Bu sırada Rogatica ve çevresindeki köyler Sırp tarafından yakılmış, müslüman halkın büyük bir kısmı katliama mâruz kalmış, bir kısmı da göçe tâbi tutulmuştu. Katliam esnasında Hociç'in babası ile üç kardeşi ve yakın akrabası da öldürüldü. Bu olaylar üzerine Hociç Mayıs 1944'te Visoko'ya yerleşti. 1947 yılına kadar Visoko Şeriat Mahkemesi'nde görev yaptı. Bu tarihte Yugoslavya komünist iktidarı tarafından şeriat mahkemelerinin ilga edilmesi üzerine Visoko'daki deri ve tekstil fabrikasında idarî işlerde çalışan Hociç sağlığının bozulması yüzünden 1965'te emekliye ayrıldı. Ancak vefatına kadar Visoko'da İslâm Birliği'nde (Islamska Zajednica) çalıştı ve ilmî araştırmalarını sürdürdü.

Eserleri. Hociç şiir, halk hikâyeleri, kültür ve folklor, tarihî miras, etnografya, Bosna tarihi, İslâm eğitim tarihi, Boşnaklar arasında dinî düşüncenin gelişimi, Kur'ânî düşünceye bakışlar, geçmişteki İslâm âlimleri ve düşünürleri, seyahatnâmeler gibi değişik konularda yazılar yazmış, makaleleri *Glasnik VIS*, *Takvim*, *Preporod*, *Zemzem*, *Islamska Misao*, *Novi Behar* vb. dergi ve periyodiklerde yayımlanmıştır. 200'ü aşkın kitap ve makale yazar İbrâhim Hociç'in eserleri arasında özellikle dördü meşhur olmuştur (müellifin neşredilen kitap ve makaleleri hakkında Muharem Omerdiç tarafından yapılan çalışma henüz yayımlanmamıştır). 1. *O Intelktualnom i Primitivnom Shvatanju Vjere i Vjerskih Propisa* (Sarajevo 1971). Baş tarafında dinin çeşitli tanımları yapılan eserin başlıca konuları şunlardır: İslâmî düşüncede ve diğer ideolojilerde insan ve

insan hayatı, son ilâhî mesaj ve insan düşüncesinin kaynağı olarak Kur'an, gerçek müslümanın vasıfları, geçici ve ebedî hayat, hicretin tarihî önemi, cemaat, cami ve imam, sağlıklı aile ve sağlıklı toplum, Kur'an'da ilim ve iman. Eserde vurgulanan ana fikir, dinin geleneksel anlayışlardan kurtarılıp çağdaş yorumlara tâbi tutulması gerektiği hususudur. 2. *Kratak Pogled na Razvitak Egzaktnih Znanosti u Islamskom Svijetu* (Visoko 1994). Eserde, Batı çevrelerinde İslâmî ilimlerin dünya medeniyeti sahasındaki tarihî rolünün ihmal edildiği fikri işlenmektedir. Batı literatüründe özellikle Ortaçağ'daki İslâm düşüncesinin katkılarının ortaya konmadığını, İslâm ulemâsının bu dönemde Yunan ve Hint eserlerinden yaptıkları tercümelere işaret edilmediğini ileri süren Hociç, eserinde İslâm âlimlerinin ilim dünyasına olan katkılarını araştırmakta, müslümanların astronomi, matematik, fizik, kimya, coğrafya, tıp vb. ilimlerde yaptıkları çalışmaları ve ilmî keşifleri zikretmektedir. 3. *Sto Jedna Rubaija* (Visoko 1995). 101 rubâiden oluşan eserde Hociç'in, Ömer Hayyâm'ın rubâilerinde düştüğü hatadan korunmak için Kur'an âyetleri üzerine he-retik yorumlar yapmaktan çekindiği görülmektedir. 4. *Stradanje Muslimana u Rogatičkom Kraju u Drugom Svjetskom Ratu* (Visoko 1996). II. Dünya Savaşı sırasında Rogatica bölgesinde müslümanların uğradığı katliamlar hakkındadır. Eserde, asırlarca süren Sırp katliamlarına işaret edildikten sonra özel olarak bazı ailelerin, kasaba ve köylerin uğradığı toplu kıyımlara dikkat çekilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hodžić Hamdija, *Porijeklo i Istorijat Hodžića, Šatorovića, Godimilja i Žepe-Naselja Istočne Bosne*, Sarajevo 1989, tür.yer.; Mustafa Ćeman, *Bibliografija Bošnjačke Književnosti*, Zagreb 1994, s. 516, 573; N. N., "Nagrada Stvaraocima i Istraživačima", *Oslobođenje*, Sarajevo 23. Septembar 1990; Hilmo Neimarlija, "İbrahim Efendi Hodžić", *Glasnik Rijaseta Islamske Zajednice*, LIV/5, Sarajevo 1991, s. 655-657; a.mlf., "Skromni i Moralni Život", *Muslimanski Glas*, sy. 22, Sarajevo 1991, s. 22; Mustafa Omerdiç, "İbrahim Efendi Hodžić (kadija u penziji)", *Preporod*, XXII/19 (506), Sarajevo 1991, s. 25; a.mlf., "Sjećanje na Rahmetli İbrahima ef. Hodžića", *El-Hidaje*, sy. 15, Visoko 1993, s. 3; Mirsad Mahmutović, "Život i Djelo Rahmetli İbrahima ef. Hodžića", a.e., sy. 8 (1993), s. 3; a.mlf., "İbrahim Hodžić u Liku Progresivnog Tradicionaliste", a.e., sy. 27-28 (1994), s. 11; Emina Hodžić, "Tvorač Reče Nek Sve Teče", a.e., sy. 27-28 (1994), s. 11.

MÜHAREM OMERDIÇ

HOCİÇ, Şaban (1903-1980)

Boşnak din âlimi ve eğitimci.

Tuzla'nın (Bosna-Hersek) Lukavac ilçesinin Bokaviçi köyünde doğdu. Sıbyan mektebinde hocalık yapan babası Bekir Efendi'nin yanında iki yıl eğitim gördükten sonra 1911'de girdiği Tuzla'daki rüşdiyeyi I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı güçlükler sebebiyle ancak 1916'da tamamlayabildi. Saraybosna'da medreseden (1920) ve Kadılık Yüksek Okulu'ndan mezun olmasının (1925) ardından Kahire'ye giderek Ezher Üniversitesi'nde öğrenimine devam etti. 1929'da âlimiyye* derecesiyle buradan mezun oldu. Tuzla'ya dönünce bir süre Behram Bey Medresesi'nde ikinci müderris olarak görev yaptı. Eylül 1930'da tayin edildiği Üsküp'te müderrislik görevini sürdürürken bölgede salgın olan malarya hastalığına yakalanması üzerine memleketine naklini istedi. Eylül 1934'te geldiği Bihaç'ta lise ve medresede ders verdi. 1936-1945 yıllarında Saraybosna'da Kadılık Yüksek Okulu'nda ve kız lisesinde hocalık yaptı. Saraybosna'daki yüksek okulda ahlâk, mantık, psikoloji, Arapça ve din eğitimi metodolojisi dersleri verdi. Ağustos 1945'te lise biyoloji ve matematik hocası olarak Tuzla'ya tayin edildi. 1953'te Tuzla Müzesi'nde Türkçe ve Arapça uzmanı, ertesi yıl Tuzla Arşivi yabancı diller (Türkçe, Arapça, Almanca) bölümünde şef olarak görevlendirildi. 1965'te emekli olduktan sonra da ilmî faaliyetlerini sürdüren Hociç 21 Eylül 1980'de Tuzla'da vefat etti.

Eserleri. Eğitim alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Hociç'in başlıca eserleri şunlardır: 1. *Istorija Islama* (Sarajevo 1935; 2 ve 3. baskısı *Povijest Islama* adıyla: Sarajevo 1942, 1944). Yugoslavya devlet liselerinin üçüncü sınıflarında din dersi kitabı olarak okutulmuştur. 2. *Kur'ân je najveća Muhammedova a.s. mudžiza* (Tuzla 1972). Müellife bu eseri dolayısıyla Şubat 1938'de Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nce eğitim uzmanı vasfı ve profesörlük unvanı verilmiştir. 3. *Istorija Islamske Kulture* (Tuzla 1973). 4. *Ahlâk* (Sarajevo 1940). Hociç'in *Glasnik VIS* dergisinde yayımlanan makalelerini ihtiva eder. 5. *Dva najznačajnija putopisca Azije: Marko Polo i İbni Betuta* (Sarajevo 1956). *Glasnik* dergisinde yayımlanan Marko Polo ve İbn Batûta'ya dair çalışmanın ayrı basımıdır. 6. *Poziv Hadži Muje Mehovića upućen*

bosanskim muslimanima i hrišćanima (Hacı Muyo Mehoviç'in Bosnalı müslüman ve hıristiyanlara mesajı; Sarajevo 1961). *Glasnik Arhiva Društva Arhivskih Radnika SR Bosne i Hercegovine* dergisinde yayımlanan makalenin ayrı basımıdır.

Yazılarını genellikle *Gajret*, *Novi Bchar*, *el-Hidaje*, *Front Slobode*, *Preporod*, *Glasnik VIS* gibi dergilerde yayımlayan Hociç'in Tuzla Müzesi'nin yayımladığı *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne* adlı dört kitaplık dizide "Stari Turski Dokumenti iz Tuzle i Okoline" (Tuzla ve civarı hakkında eski Türk belgeleri), "Migracije muslimanskog stanovništva iz Srbije u sjeveroistočnu Bosnu između 1788-1862" (1788-1862 yılları arasında Sırbistan'dan Bosna'nın kuzeydoğusuna olan müslüman göçleri), "Vakufnama Tuzlanske dobrotvorke (vâkife) Tahire-hanume Tuzlić" (Tuzlalı Tâhire Hanım Tuzliç'in vakıfnâmesi), "Ućešće Bosne i Hercegovine na međunarodnoj izložbi u Filadelfiji 1876" (Bosna-Hersek'in 1876 Milletlerarası Filadelfiya Fuarı'na katılması) adlı yazıları bulunmaktadır (makaleleri için bk. Hadžić, *Glasnik VIS*, XLIII/6 [1980], s. 473-476; a.mlf., *Takvim*, s. 201-202).

Hociç'in Arap edebiyatı tarihiyle ilgili *Istorija Arapske Književnosti* ve Dante'nin *Îlâhî Komedya'sı* ile Ebû'l-Alâ el-Maarri'nin *Risâletü'l-ğufrân* adlı eserinin karşılaştırıldığı *Kratka uporedba Dantevog djela "Božestvena Komedija" sa sličnim a dva i po stoljeća starijim arapskim djelom "Risâletü'l-ğufrân" od Ebu'l-Alau'l-Mearrija* adlı iki eseri henüz yayımlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa Ćeman, *Bibliografija Bošnjačke Književnosti*, Zagreb 1994, s. 372, 380; Kasim Hadžić, "Profesor Hadži Šaban Hodžić - Život i Djelo", *Glasnik VIS*, XLIII/6 (1980), s. 471-476; a.mlf., "Merhum Prof. Hadži Šaban Hodžić", *Takvim*, Sarajevo 1981, s. 199-202; Omer Nakićević, "Šaban Efendija Hodžić/15.03.1903-01.09.1980/profesor, pedagog i islamski pisac" (makale İSAM Dokümantasyon Servisi Şaban Hociç poşetindedir).

OMER NAKIĆEVIĆ – MUHAMMED ARUÇI

HOCIÇ, Vehbi (1913-1977)

Boşnak din âlimi ve yazar.

7 Ocak 1913'te Sancak bölgesinde Novi Pazar'a (Yenipazar) bağlı Donja Pešter'in Ćukota köyünde doğdu. İlk öğrenimini burada, lise öğrenimini Üsküp'te ta-

mamladı. Belgrad Hukuk Fakültesi'nde bir yıl okuduktan sonra ayrılarak Saraybosna'da Kadılık Yüksek Okulu'nda öğrenimini sürdürdü. II. Dünya Savaşı sırasında 1941 yılında Saraybosna ile Novi Pazar arasındaki yollar ulaşımına kapandığundan mezuniyet imtihanına giremedi; savaştan sonra kurulan yeni Yugoslavya'nın komünist yönetimi bu okulu kapatınca öğrenim hayatı sona ermiş oldu. II. Dünya Savaşı esnasında Novi Pazar'da şeriat mahkemesinde bilirkişi ve Sırbistan Diyanet İşleri sekreteri olarak çalıştı. Daha sonra Novi Pazar Belediyesi'nde, adliyede, Narodna Banka'da çeşitli görevlerde bulundu. 1 Şubat 1977'de Novi Pazar'da vefat etti.

Üsküp'te öğrenci iken *Doğru*, *İslamski Svijet* ve *İslamski Glas* adlı dergilerde makale ve tercüme yayımlayan Hociç yüksek öğrenimi sırasında *Gajret*, *Narodna Pravda*, *Glasnik IVZ*, II. Dünya Savaşı'ndan sonra da *Takvim*, *Preporod* ve *Zemzem* gibi dergilerde makaleler yazdı (Fajjić, s. 92, 93). Vehbi Hociç, Novi Pazar'daki görevleri esnasında sürdürdüğü ilmi çalışmaların yanı sıra bölgedeki müslümanların problemleriyle yakından ilgilenmiş, din görevlilerine kurslar tertiplemiş, aynı yerde bir kütüphane kurarak (Muslimanska Biblioteka) bir süre yöneticiliğini yapmıştır.

Eserleri. 1. *Temelji Islama-Smisao i Svrha Propisa* (Sarajevo 1971). İslâm dininin esaslarına dair olan bu üç ciltlik eserin yalnız 1. cildi yayımlanmıştır. 2. *Mevlud* (Novi Pazar 1971). Hociç'in *Problem dobra i Zla-Sistem Moralne Filozofije* (Hayır-şer problemi – Ahlâk felsefesi sistemi), *Islam i Nauka – Kulturna Historija Islama* (İslâm ve ilim – İslâm kültür tarihi), *Islam -Religija za Sve i Svakoga* (İslâm-Herkes için ve herkese bir din) adlı eserleri ise henüz yayımlanmamıştır. Çeşitli tercüme de bulunan Hociç, İtalyan şarkiyatçısı Laura Veccia Vaglieri'nin *Apologia dell'Islamismo* (Roma 1925) adlı eserini Fransızca tercümesinden Boşnakça'ya çevirmiş, Muharrem Ömerdiç'in özel kitaplığında bulunan tercümenin bir bölümü *Nova Pravda* dergisinde yayımlanmıştır (sy. 36, Sarajevo 1940; sy. 37, 39, Sarajevo 1941). Hociç, Türkçe-Arapça-Fransızca ve Türkçe-Fransızca iki sözlüğü de Boşnakça'ya tercüme etmiştir. Bu iki tercüme ve yukarıdaki üç eser müellifin Novi Pazar'daki kütüphanesinde bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kasim Hadžić, "Suradnja Vehbije Hodžića u Takvimu", *Takvim*, Sarajevo 1978, s. 202-203; a.mlf., "Naučni Rad Vehbi ef. Hodžića", *Zemzem*, IV/1-2, Sarajevo 1971, s. 17-18; a.mlf., "Životni Put i Djelo Vehbije Hodžića", *Glasnik VIS*, XL/2 (1977), s. 217-222; Zejnil Fajjić, "Hodžić Vehbija", *Bibliografija Glasnika Vrhovnog Islamskog Starješinstva u SFRJ od 1933. do 1982. Godine*, Sarajevo 1983, s. 92, 93; Mustafa Ćeman, *Bibliografija Bošnjačke Književnosti*, Zagreb 1994, s. 516, 573; Ahmed Fetić, "Sjećanje na Vehbi ef. Hodžića", *Zemzem*, X/8, Sarajevo 1977, s. 29; Jakub Memić, "Merhum Vehbi Efendija Hodžić", *Preporod*, VIII/5, Sarajevo 1977, s. 18; Mahmud Traljić, "Povodom Pola Godine od Smrti Vehbije Hodžića", a.e., VIII/18 (1977), s. 18.

MAHMUD TRALJIĆ

HODGSON, Marshall G. S. (1922-1968)

Amerikalı şarkiyatçı
ve dünya tarihçisi.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Indiana eyaletine bağlı Richmond kasabasında doğdu. Lisans öğrenimini ve doktorasını Chicago Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra aynı üniversitede öğretim görevlisi oldu (1951) ve ölümüne kadar bu görevde kaldı; ayrıca disiplinler arası lisans üstü eğitim programı ile Sosyal Düşünce Komitesi'nin başkanlığını yaptı.

Hodgson'ın ilk yayını, doktora tezin-den kitap haline getirdiği *The Order of Assassins: The Struggle of the Early Nizari Isma'ilis Against the Islamic World*'dür (The Hague 1955). Nizârî-İsmâîlî Şii'leri'nin fikirleri üzerine yapılmış ilk inceleme olma özelliğini taşıyan kitap, XI ve XII. yüzyılların kültür ortamı bağlamında Nizârî doktrininin dinî ve siyasî önemini belirlemeye çalışmaktadır. Ancak Hodgson'ın bir şarkiyatçı hüviyetiyle tanınmasını sağlayan ünlü eseri, İslâm medeniyeti tarihi hakkındaki üç ciltlik *The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization*'dir (Chicago 1974; *İslâm'ın Serüveni: Bir Dünya Medeniyetinde Bilinç ve Tarih*, trc. İzzet Akyol – Senai Demirci v.dğr., I-III, İstanbul 1993). Dünya tarihi disiplinine katkısı bakımından önemli sayılabilecek bazı makaleleri de Edmund Burke III tarafından *Rethinking World History: Essays on Europe, Islam and World History* (Cambridge 1993) adlı kitapta bir araya getirilerek yeniden yayımlanmıştır; bu eserin önemli bir özelliği Hodgson'ın müsvetde halindeki *The Unity of World*